

Βασικά Στοιχεία Αναλογικών Ηλεκτρονικών

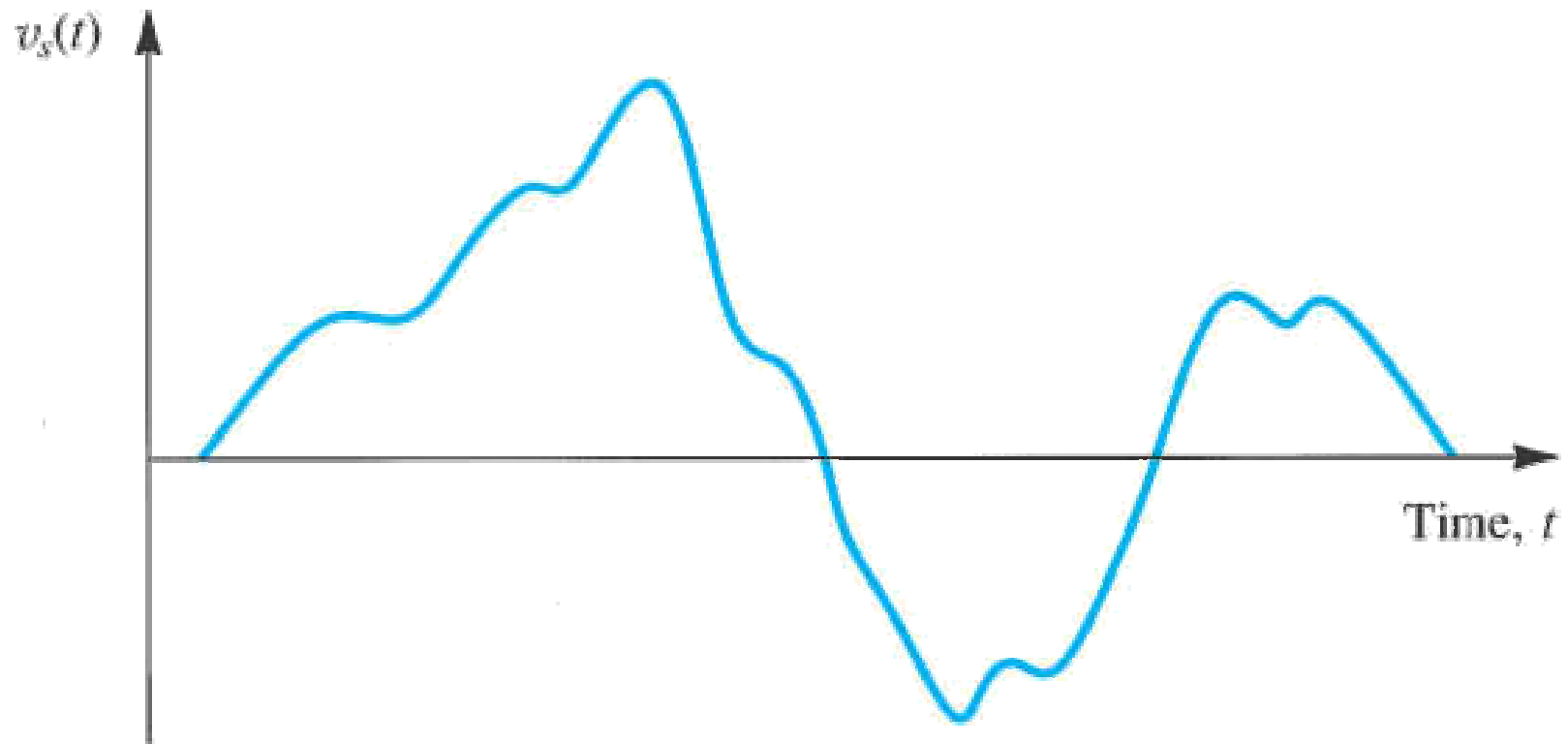
ΗΥ231 – Εισαγωγή στην Ηλεκτρονική

Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Η/Υ

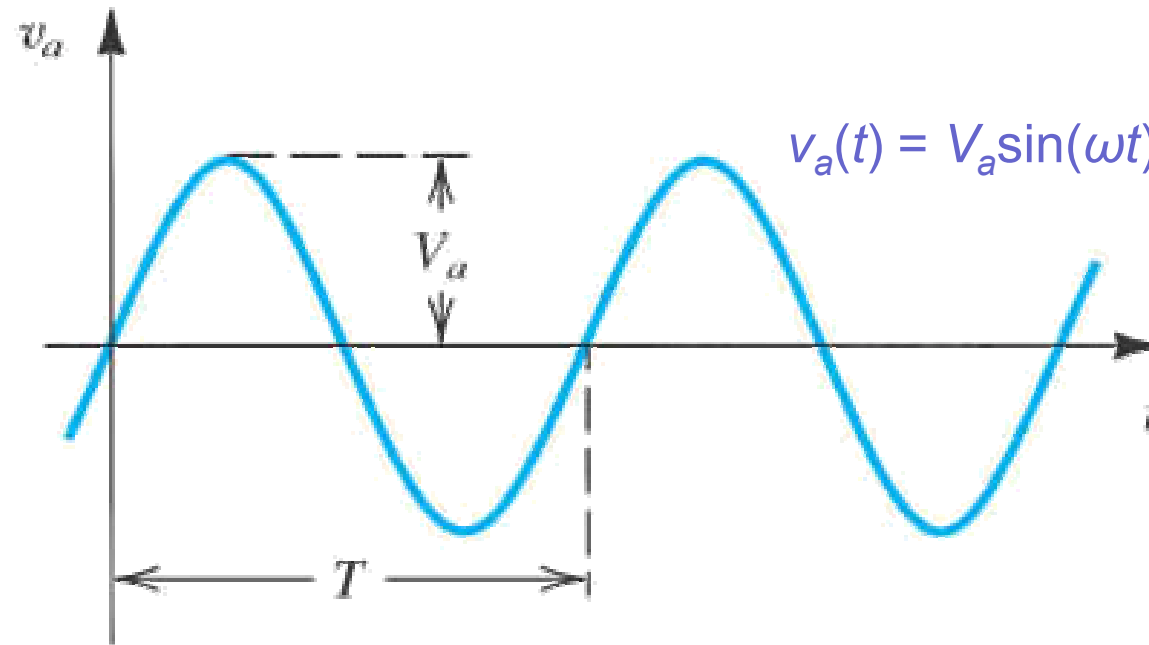
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σήματα

Ένα αυθαίρετο σήμα τάσης $v_s(t)$

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

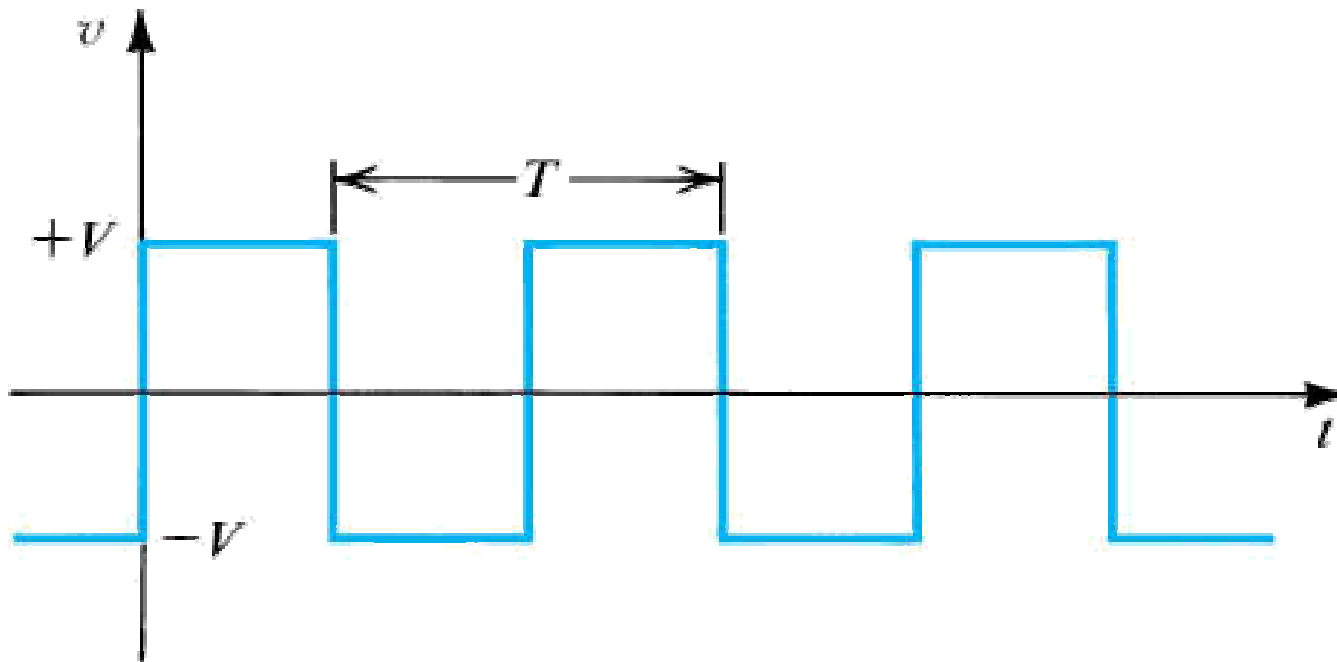

Ημιτονοειδές σήμα τάσης πλάτους V_a και συχνότητας $f = 1/T$ Hz

Γωνιακή συχνότητα : $\omega = 2\pi f$ rad/s

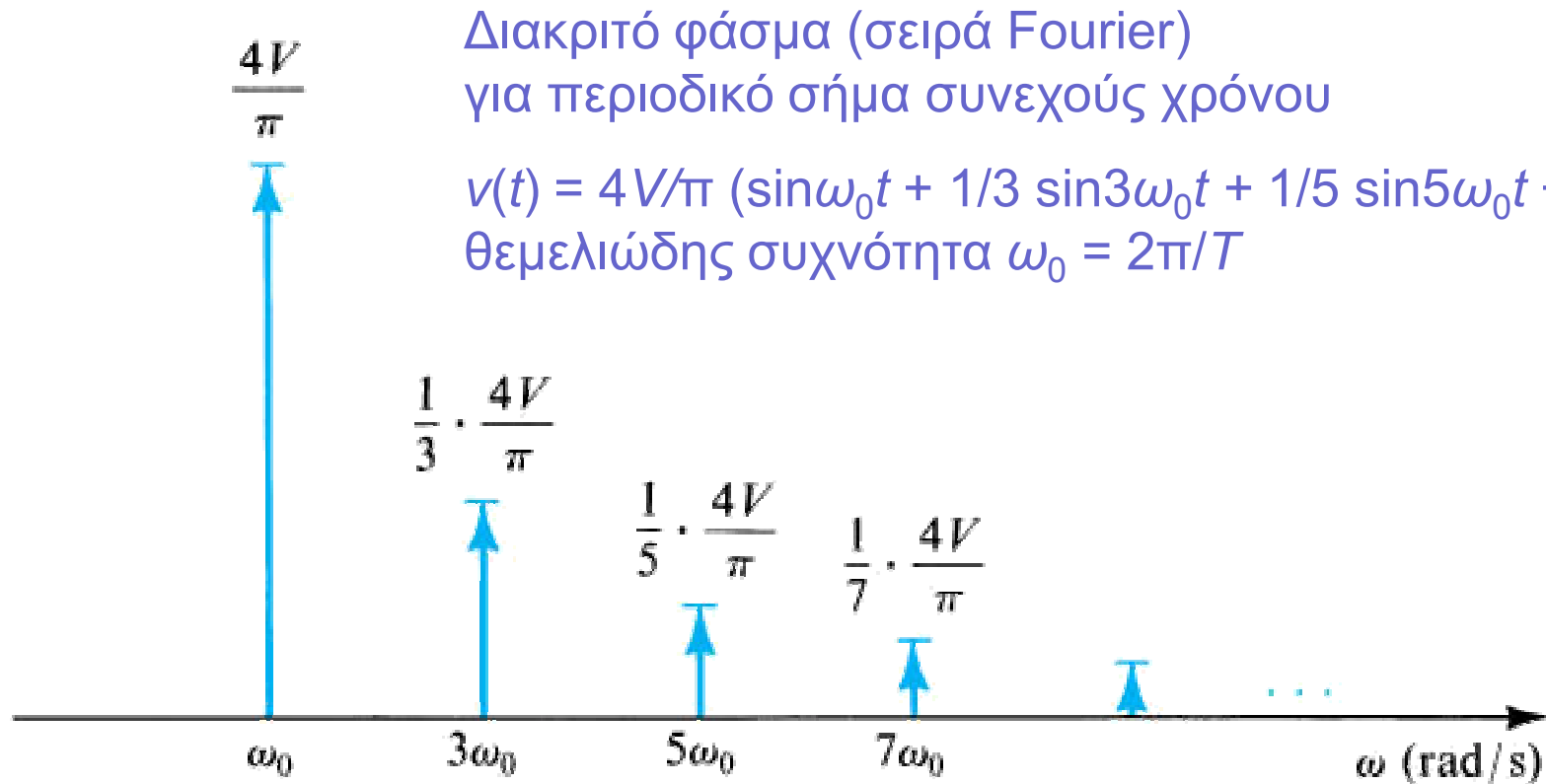
Μέση τετραγωνική τιμή (rms) : $V_a/\sqrt{2}$

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

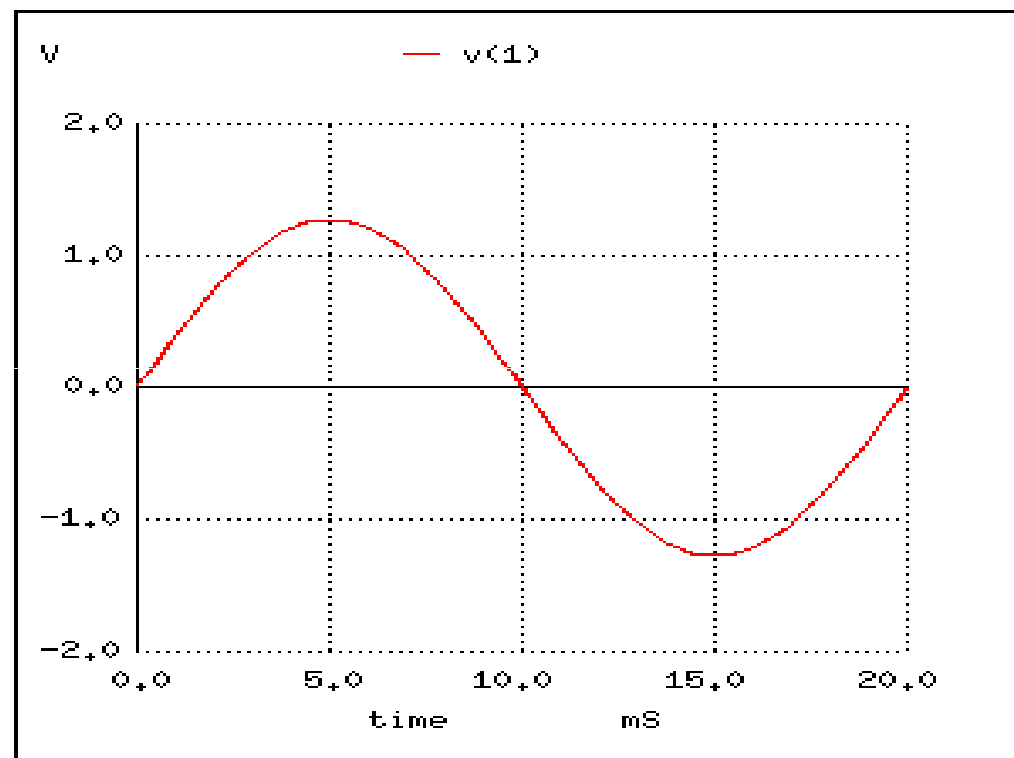
Περιοδική τετραγωνική κυματομορφή πλάτους V

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

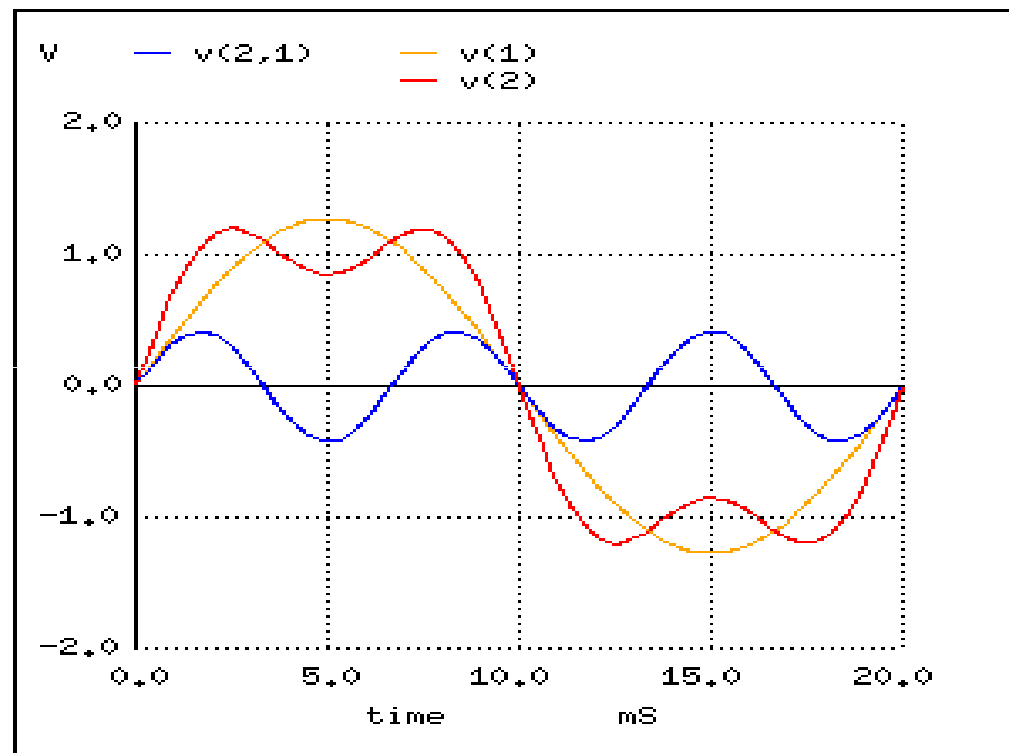
Φάσμα συχνοτήτων περιοδικής τετραγωνικής κυματομορφής

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

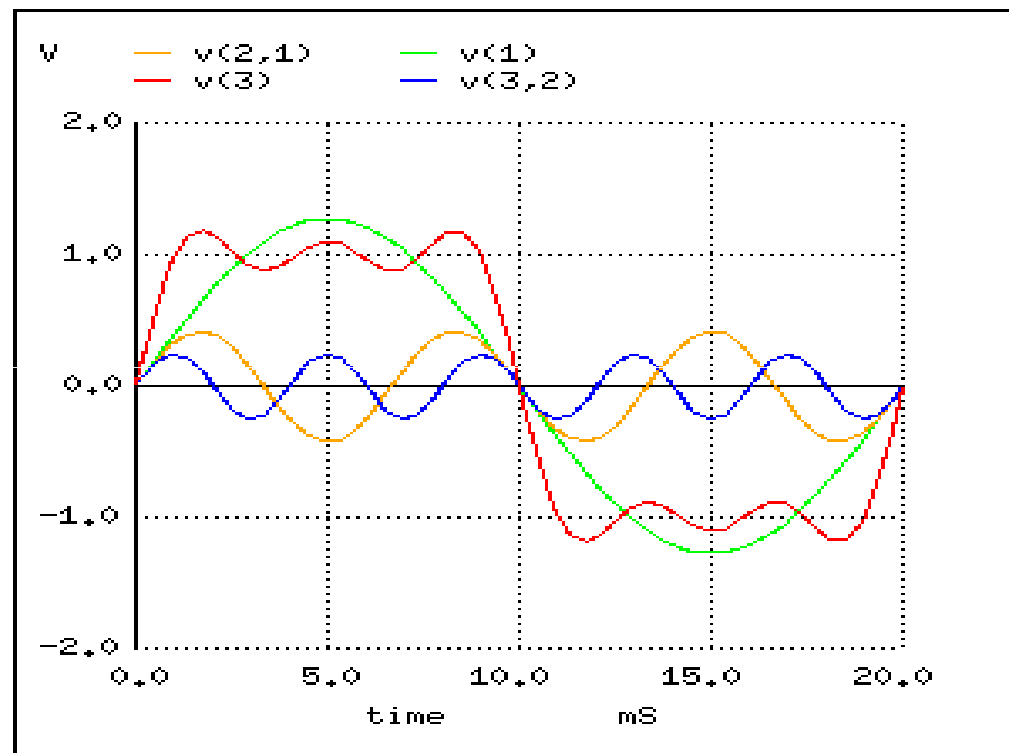
1^η αρμονική

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

3^η αρμονική

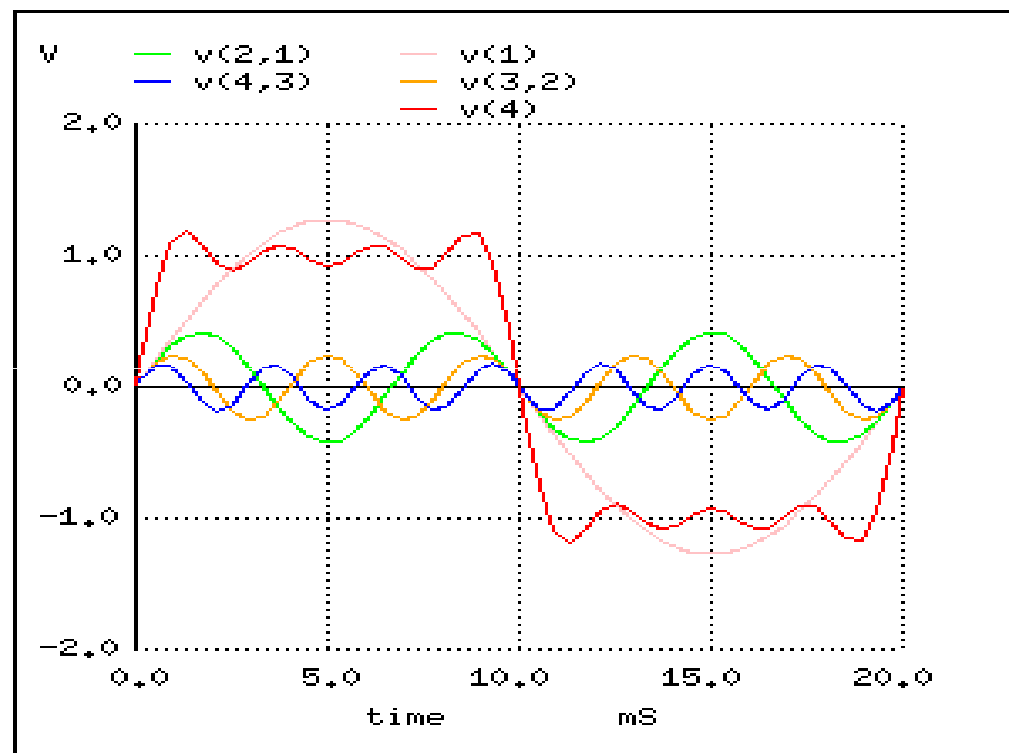
Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

5^η αρμονική

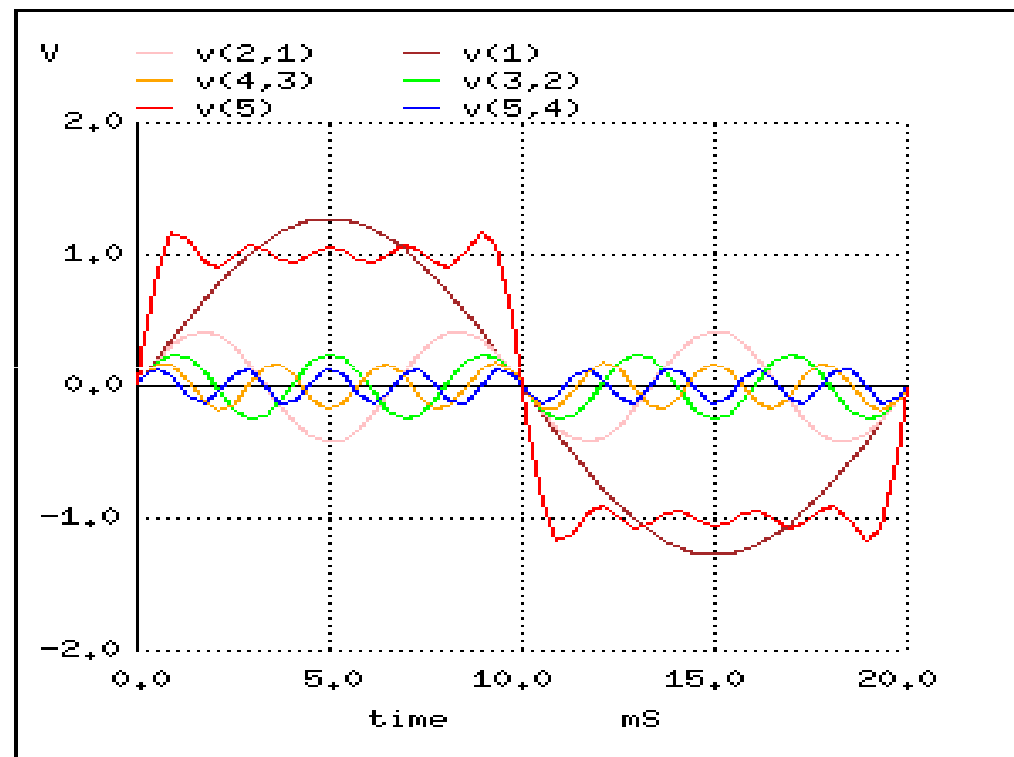

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

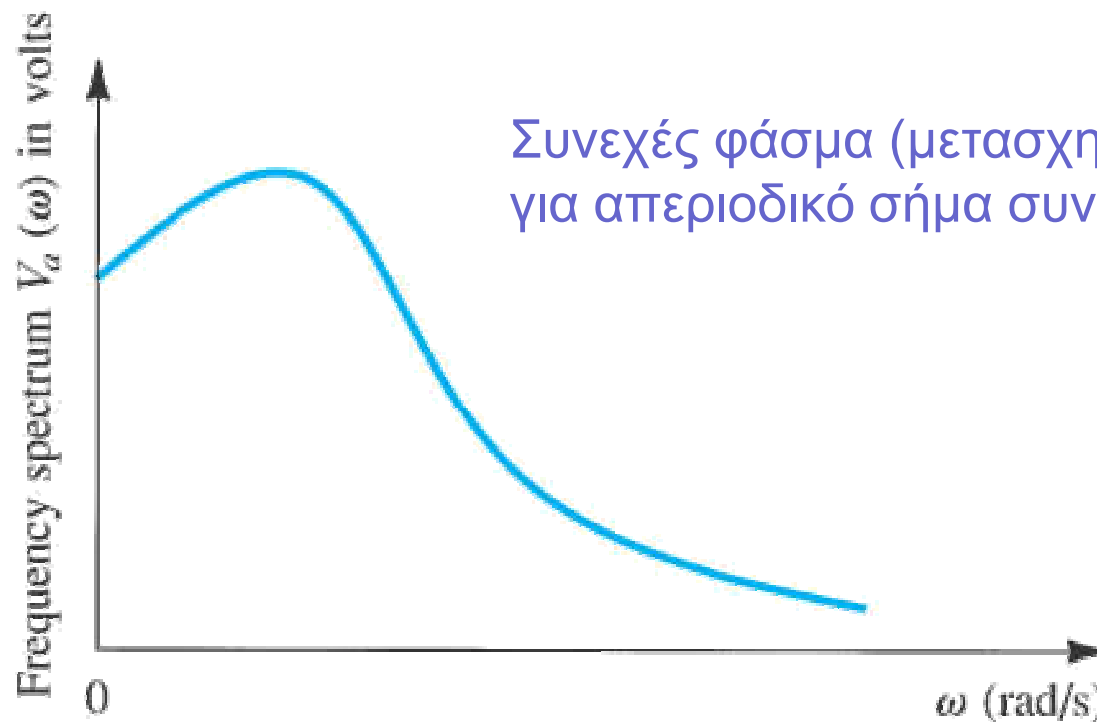
7^η αρμονική

Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

9^η αρμονική

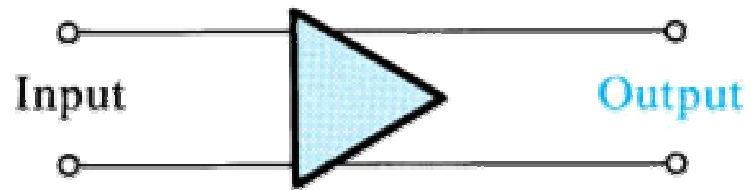
Φάσμα συχνοτήτων των σημάτων

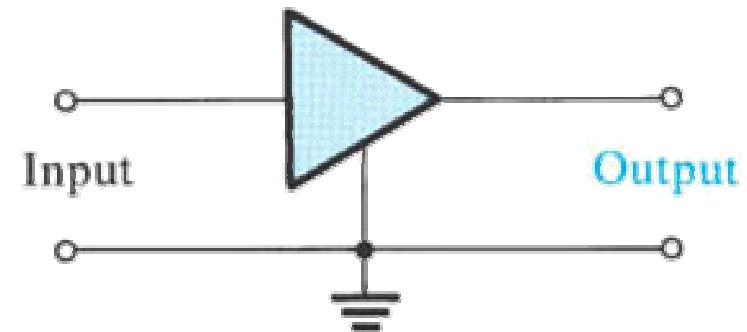
Συνεχές φάσμα (μετασχηματισμός Fourier)
για απεριοδικό σήμα συνεχούς χρόνου

Φάσμα συχνοτήτων αυθαίρετης κυματομορφής

Ενισχυτές

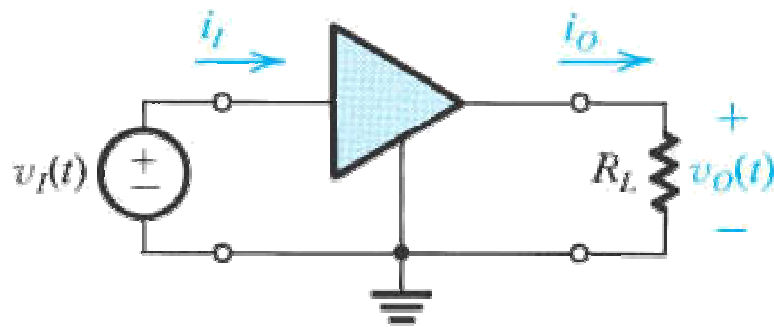
Κυκλωματικό σύμβολο ενισχυτή

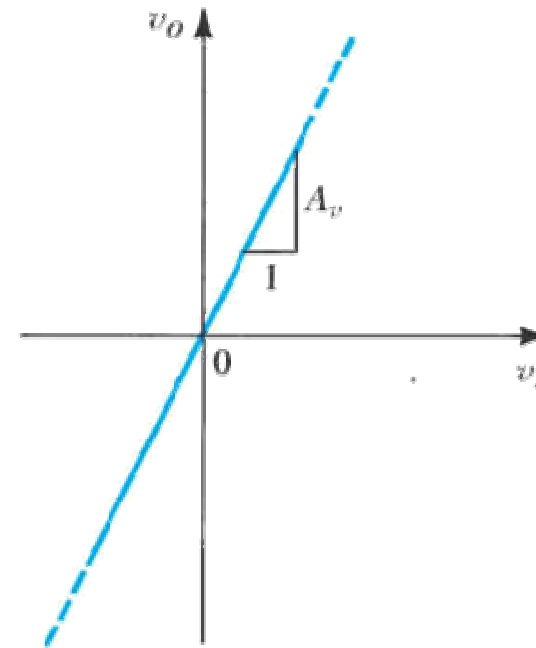
Ενισχυτής με κοινό ακροδέκτη (γη) μεταξύ εισόδου και εξόδου

Γραμμικός ενισχυτής τάσης : $v_o(t) = A_v v_i(t)$
 A_v : κέρδος (gain) τάσης ενισχυτή

ΕΝΙΣΧΥΤΕΣ

Ενισχυτής τάσης συνδεδεμένος σε αντίσταση φορτίου R_L (π.χ. τυπική αντίσταση ηχείων $R_L = 4\Omega$ ή 8Ω ή 16Ω)

Χαρακτηριστική μεταφοράς γραμμικού ενισχυτή με κέρδος τάσης A_v

Κέρδος ενισχυτή

Κέρδος τάσης: $A_v = v_o / v_i$
σε decibel (dB): $20\log|A_v|$

Κέρδος ρεύματος: $A_i = i_o / i_i$
σε decibel (dB): $20\log|A_i|$

Κέρδος ισχύος: $A_p = \text{ισχύς φορτίου} / \text{ισχύς εισόδου}$
 $A_p = P_L / P_I = v_o i_o / v_i i_i = A_v A_i$
σε decibel (dB): $10\log A_p$

Κέρδος ενισχυτή

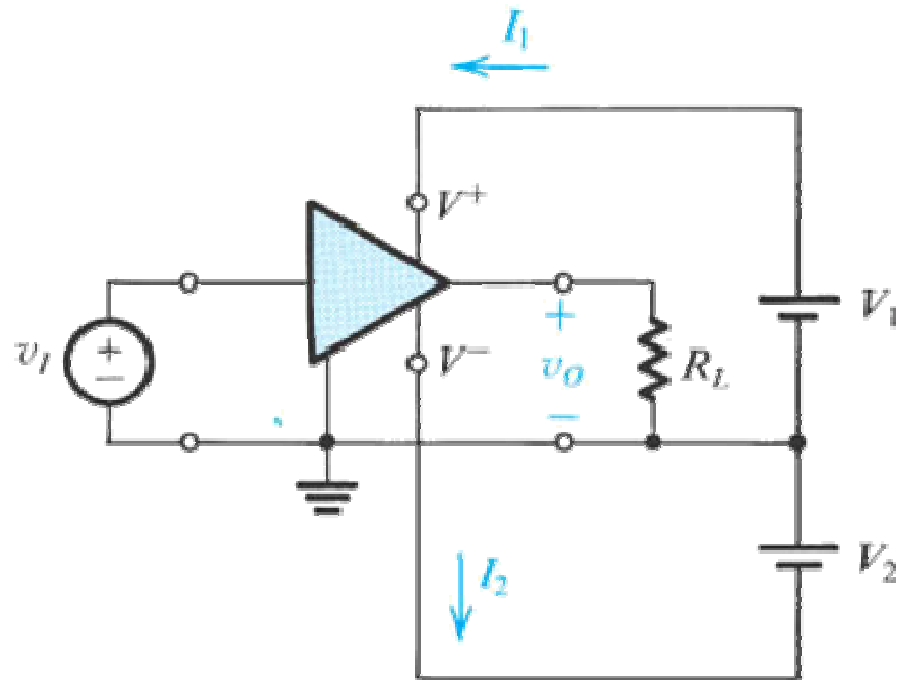
Το κέρδος τάσης ή το κέρδος ρεύματος μπορεί να είναι αρνητικό ($A_v < 0$ ή $A_i < 0$) λόγω διαφοράς φάσης 180° μεταξύ των σημάτων εισόδου και εξόδου

Εξασθένηση (ή απόσβεση) έχουμε όταν $|A_v| < 1$ ή $|A_i| < 1$

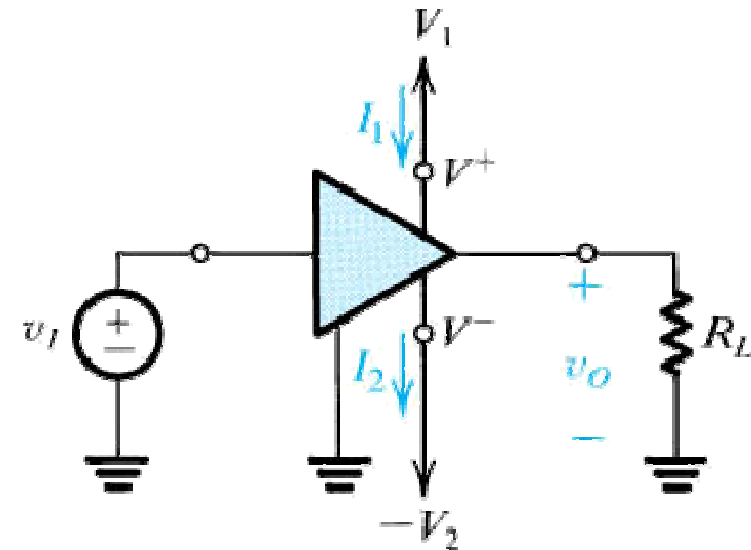
$\Rightarrow$ όταν κέρδος σε dB είναι > 0 έχουμε ενίσχυση και όταν είναι < 0 έχουμε απόσβεση

Τροφοδοσία ενισχυτή

Απαιτείται τροφοδοσία για την παροχή κέρδους ισχύος στο φορτίο

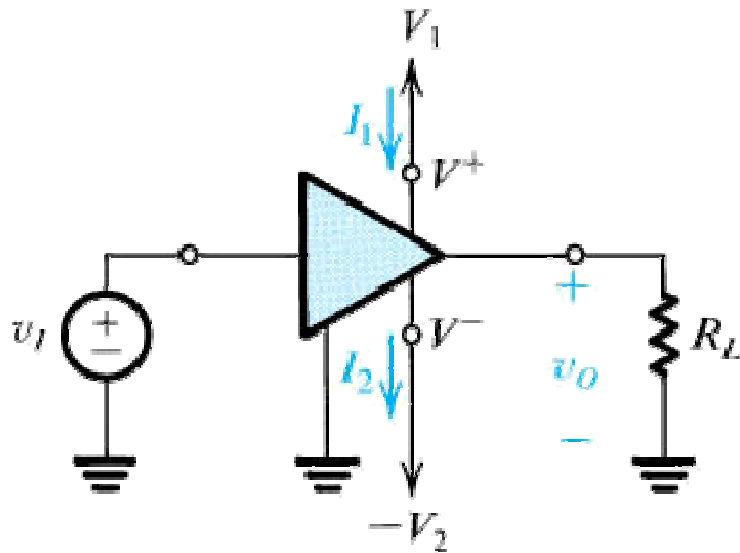
Ενισχυτής με δύο τροφοδοσίες συνεχούς (dc) αντίθετης πολικότητας

Απλοποιημένο σχήμα

Τροφοδοσία ενισχυτή

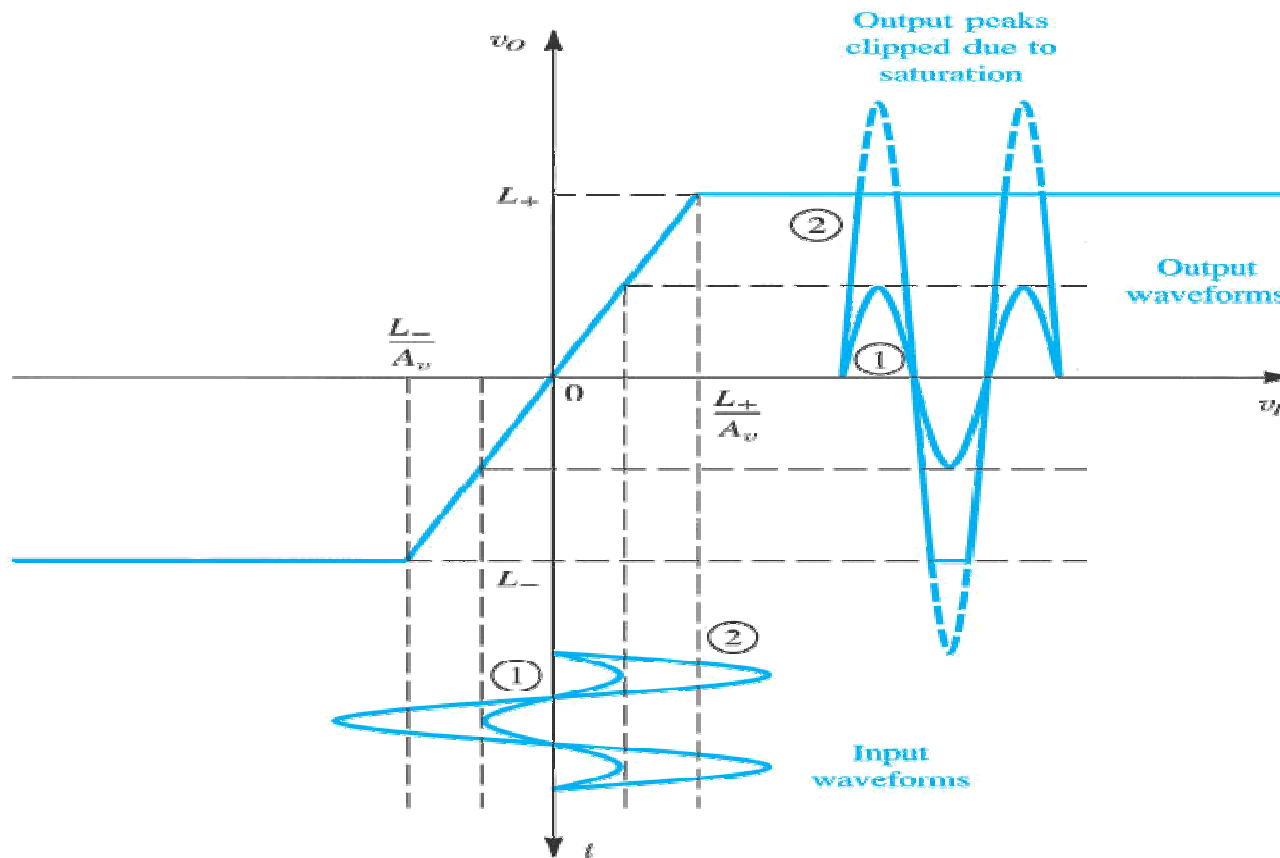

- Ισχύς τροφοδοσίας:
 $P_{dc} = V_1 I_1 + V_2 I_2$
- Ισχύς σήματος εισόδου:
 $P_i = v_i i_i$ (συνήθως $\ll P_{dc}$)
- Ισχύς που καταναλώνεται στον ενισχυτή: P_{diss}
- Ισχύς φορτίου:
 $P_L = P_{dc} + P_i - P_{diss}$
 $\approx P_{dc} - P_{diss}$
- Αποδοτικότητα ενισχυτή:
 $\eta = (P_L / P_{dc}) \times 100$

Παράδειγμα

Ενισχυτής με τροφοδοσίες $V_1 = +10V$, $V_2 = -10V$ και ημιτονοειδές σήμα εισόδου πλάτους $V_a = 1V$, παρέχει ημιτονοειδές σήμα εξόδου πλάτους $V_a = 9V$ πάνω σε φορτίο $R_L = 1k\Omega$. Τα ρεύματα που αντλούνται από τις τροφοδοσίες είναι $I_1 = I_2 = 9.5mA$, ενώ το ρεύμα εισόδου είναι ημιτονοειδές με πλάτος $I_a = 0.1mA$. Να βρεθούν το κέρδος τάσης A_v , το ρεύμα εξόδου (φορτίου) i_o , το κέρδος ρεύματος A_i , η ισχύς εισόδου P_i , η ισχύς εξόδου P_o , το κέρδος ισχύος A_p , η ισχύς τροφοδοσίας P_{dc} , η ισχύς κατανάλωσης P_{diss} , και η αποδοτικότητα του ενισχυτή $\eta\%$.

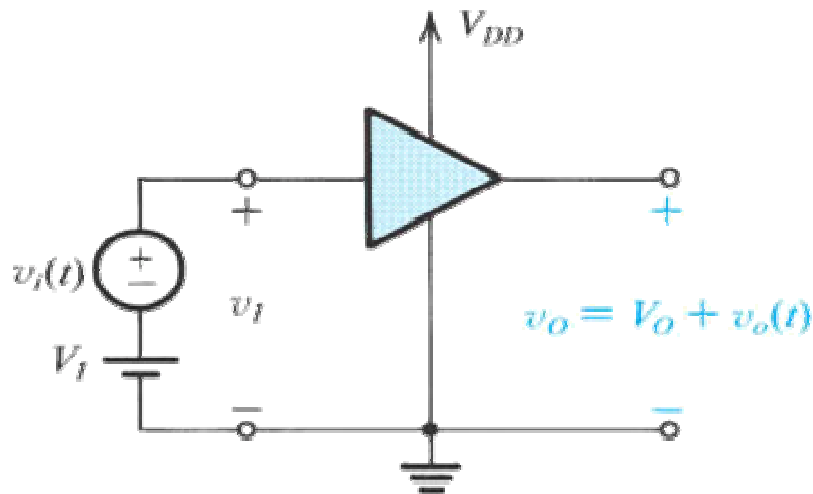
Κορεσμός ενισχυτή

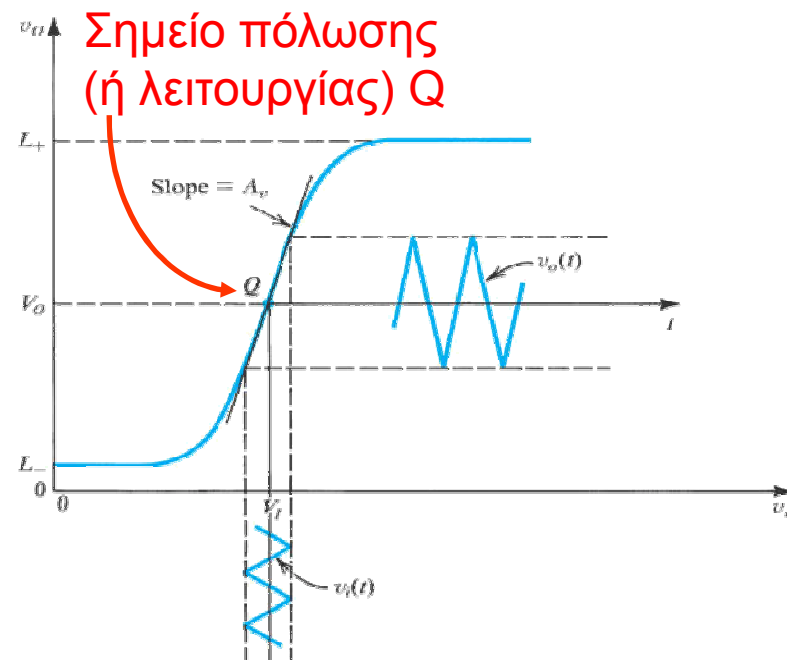
Οι τάσεις κορεσμού εξόδου L_+ και L_- είναι ίσες ή μικρότερες (κατ' απόλυτη τιμή) από τις τάσεις τροφοδοσίας V_1 και V_2

Πόλωση ενισχυτή

Απαραίτητη σε ενισχυτές που λειτουργούν με μία τροφοδοσία V_{DD} (όπως οι ενισχυτές ολοκληρωμένων κυκλωμάτων)

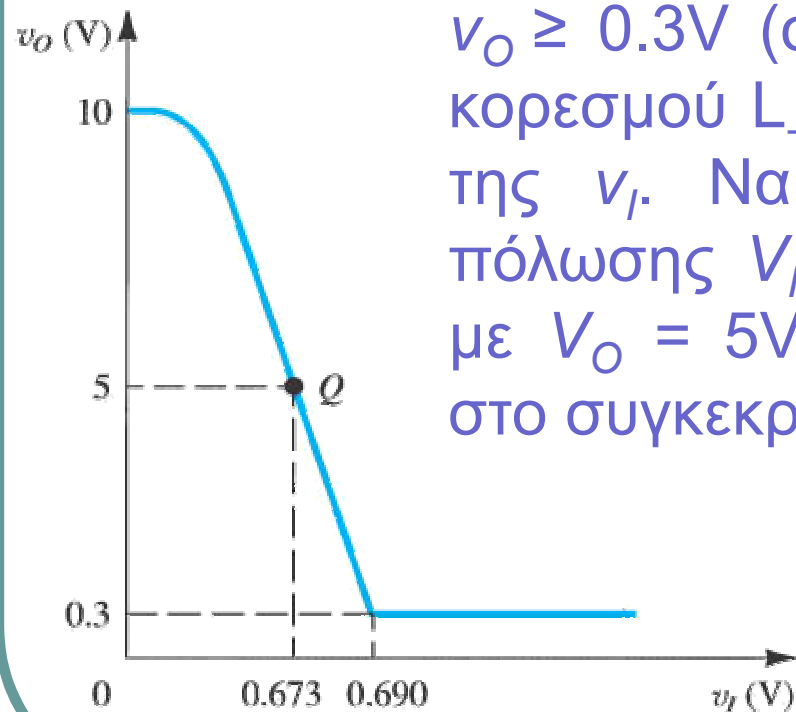
Τάση πόλωσης (dc) εισόδου: V_I
Ασθενές σήμα εισόδου: $v_i(t)$
Συνολικό σήμα εισόδου:
 $v_I(t) = V_I + v_i(t)$

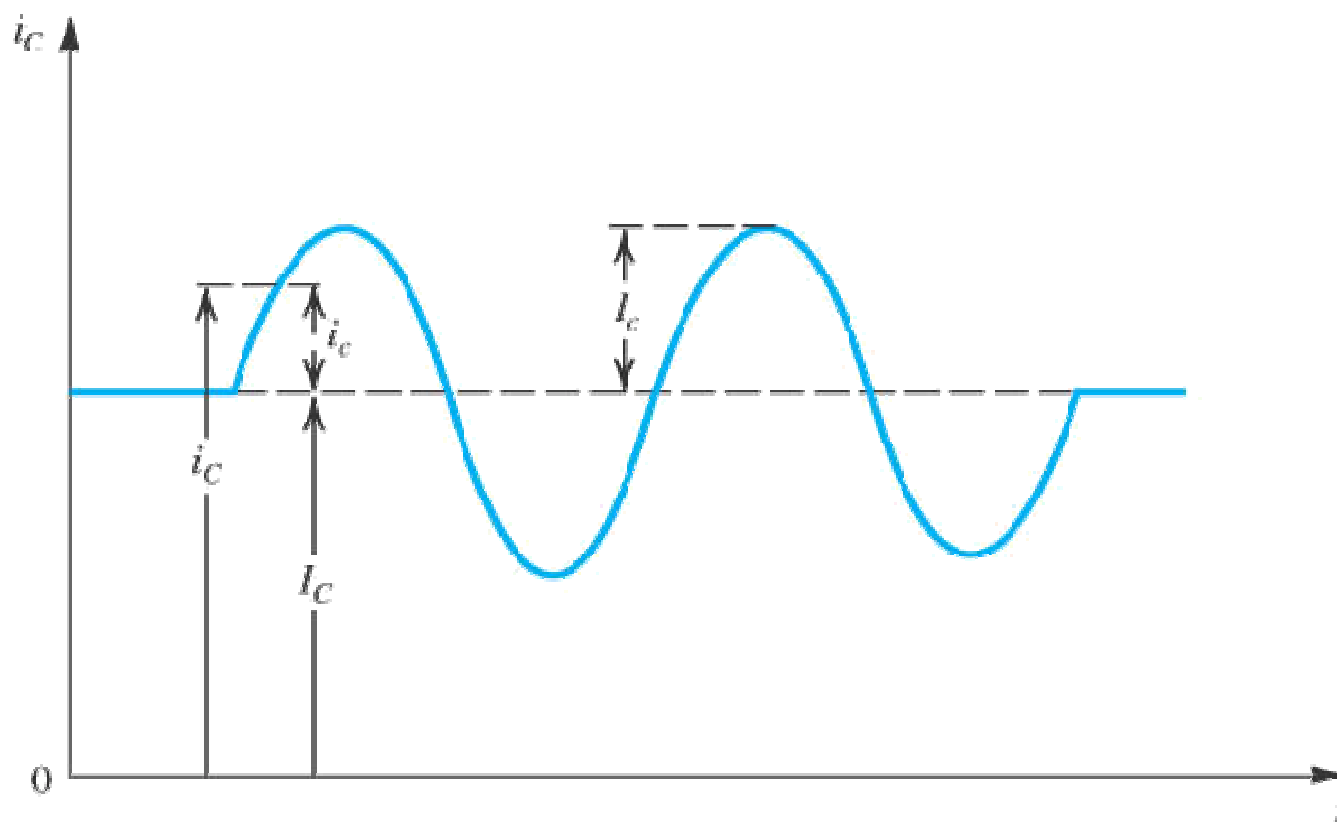
Συνολικό σήμα εξόδου:
 $v_O(t) = V_O + v_o(t) = V_O + A_v v_i(t)$
όπου $A_v = dv_O / dv_I @Q$

Παράδειγμα

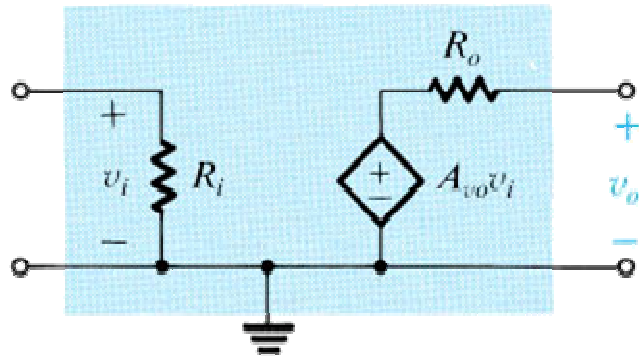
Ενισχυτής έχει χαρακτηριστική μεταφοράς $v_o = 10 - 10^{-11}e^{40v_i}$ για $v_i \geq 0V$, και μέχρι $v_o \geq 0.3V$ (σχήμα). Να βρεθούν οι τάσεις κορεσμού L_- και L_+ και οι αντίστοιχες τιμές της v_i . Να βρεθεί επίσης η dc τάση πόλωσης V_i που δίνει σημείο λειτουργίας με $V_o = 5V$, καθώς και το κέρδος τάσης στο συγκεκριμένο σημείο.

Συμβάσεις συμβολισμών

Κυκλωματικά μοντέλα ενισχυτών

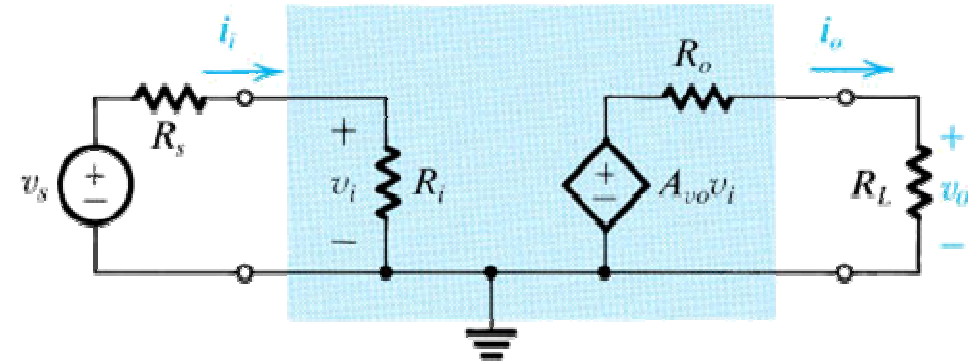

Κυκλωματικό μοντέλο ενισχυτή τάσης

R_i : αντίσταση εισόδου

R_o : αντίσταση εξόδου

A_{vo} : κέρδος τάσης ανοικτού κυκλώματος (χωρίς φορτίο)

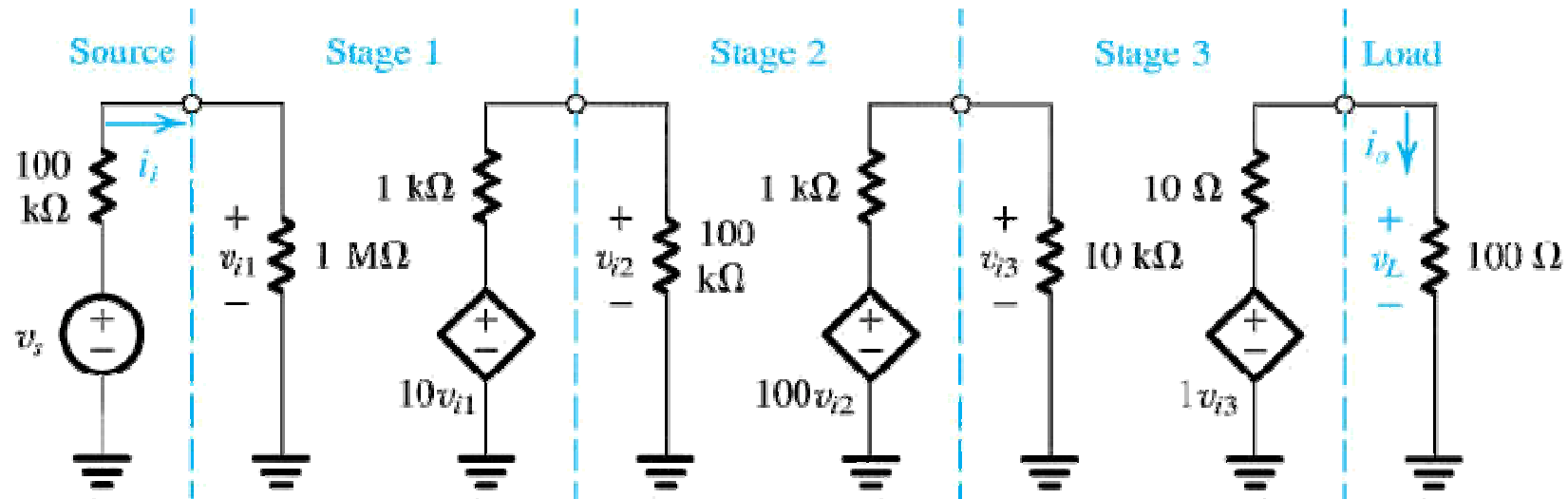
Ενισχυτής τάσης με πηγή σήματος (εσωτ. αντίστασης R_s) και φορτίο R_L

Συνολικό κέρδος τάσης:

$$\frac{v_o}{v_s} = A_{vo} \frac{v_o}{A_{vo} v_i} \frac{v_i}{v_s} = A_{vo} \frac{R_L}{R_L + R_o} \frac{R_i}{R_i + R_s}$$

Για να μην υπάρξει απώλεια κέρδους από τη σύνδεση του ενισχυτή με την πηγή σήματος και το φορτίο θα πρέπει $R_i \gg R_s$ και $R_o \ll R_L$

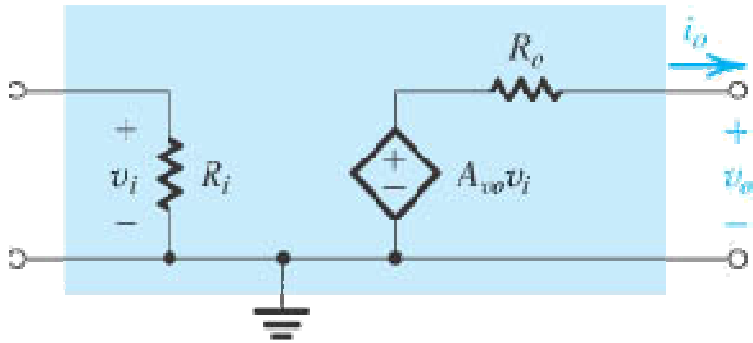
Παράδειγμα

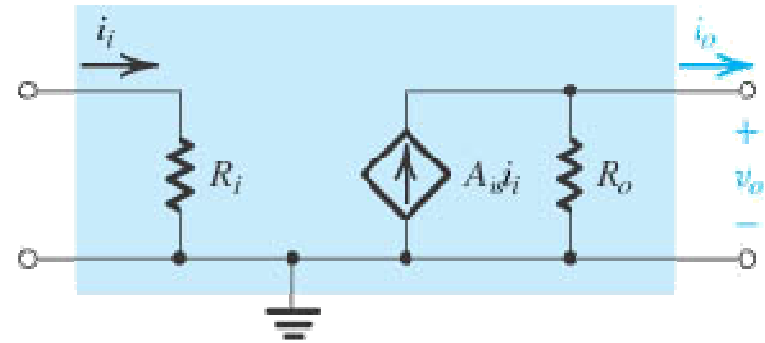
Ενισχυτής τριών σταδίων. Το πρώτο στάδιο (στάδιο εισόδου) έχει υψηλή αντίσταση εισόδου ($1\text{M}\Omega$). Το δεύτερο στάδιο έχει μεγάλο κέρδος (100). Το τρίτο στάδιο (στάδιο εξόδου) έχει μικρή αντίσταση εξόδου (10Ω). Να υπολογιστεί το συνολικό κέρδος τάσης, το κέρδος ρεύματος και το κέρδος ισχύος.

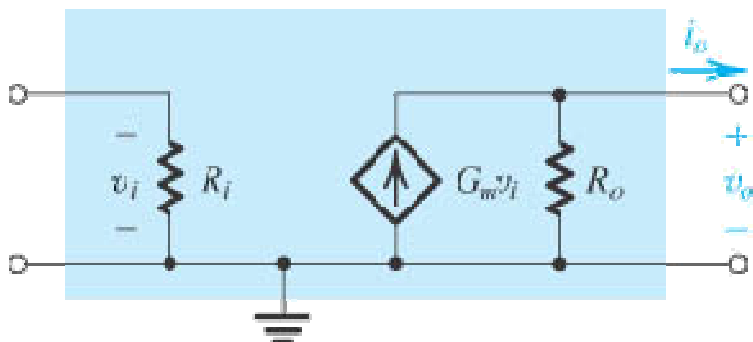
Τύποι ενισχυτών

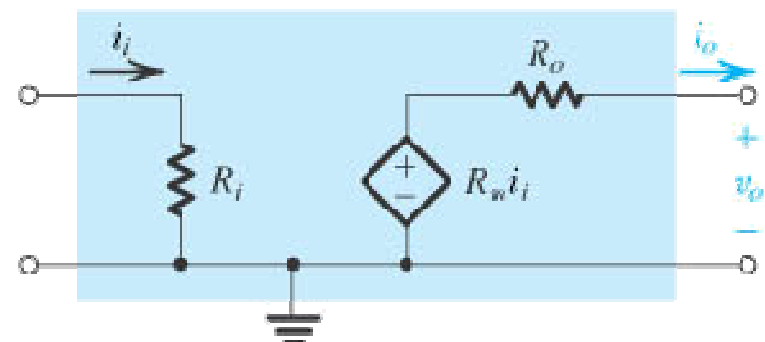
Ενισχυτής τάσης

Ενισχυτής ρεύματος

Ενισχυτής διαγωγιμότητας
(trans-conductance)

Ενισχυτής διαντίστασης
(trans-resistance)

Τύποι ενισχυτών

Ενισχυτής τάσης

Κέρδος τάσης ανοικτού κυκλώματος: $A_{vo} = v_o / v_i$ για $i_o = 0$

Επιθυμητά χαρακτηριστικά: $R_i \gg (\rightarrow \infty)$, $R_o \ll (\rightarrow 0)$

Ενισχυτής ρεύματος

Κέρδος ρεύματος βραχυκύκλωσης: $A_{is} = i_o / i_i$ για $v_o = 0$

Επιθυμητά χαρακτηριστικά: $R_i \ll (\rightarrow 0)$, $R_o \gg (\rightarrow \infty)$

Ενισχυτής διαγωγιμότητας

Διαγωγιμότητα βραχυκύκλωσης: $G_m = i_o / v_i$ για $v_o = 0$

Επιθυμητά χαρακτηριστικά: $R_i \gg (\rightarrow \infty)$, $R_o \gg (\rightarrow \infty)$

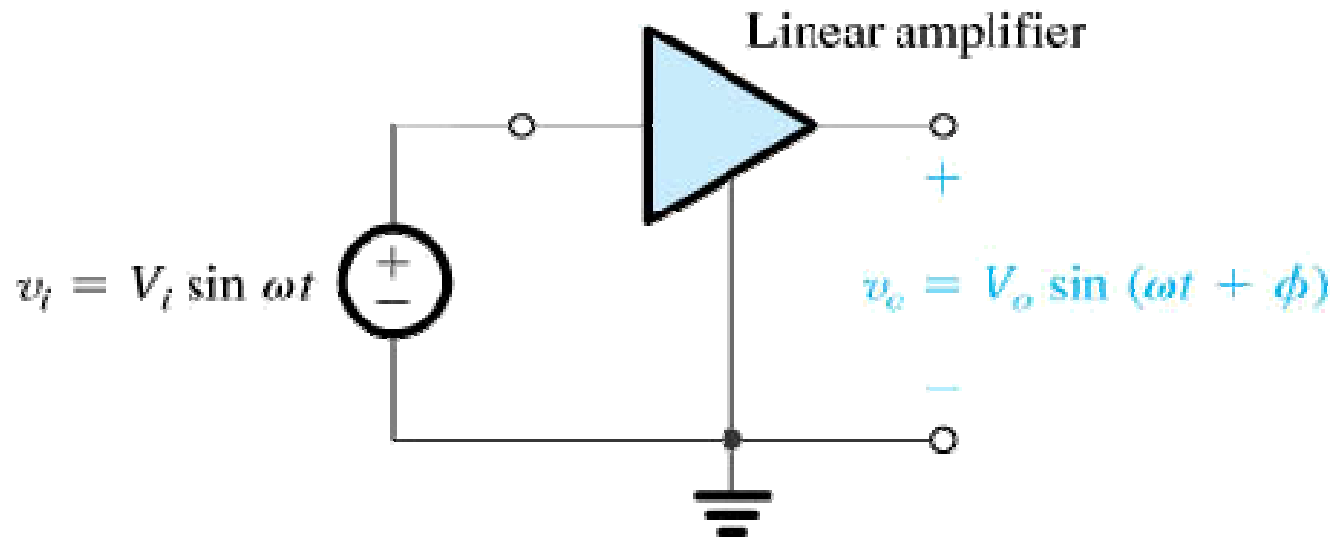
Ενισχυτής διαντίστασης

Διαντίσταση ανοικτού κυκλώματος: $R_m = v_o / i_i$ για $i_o = 0$

Επιθυμητά χαρακτηριστικά: $R_i \ll (\rightarrow 0)$, $R_o \ll (\rightarrow 0)$

Σχέσεις μεταξύ παραμέτρων κέρδους: $A_{vo} = A_{is}(R_o/R_i) = G_m R_o = R_m/R_i$

Απόκριση συχνότητας ενισχυτή

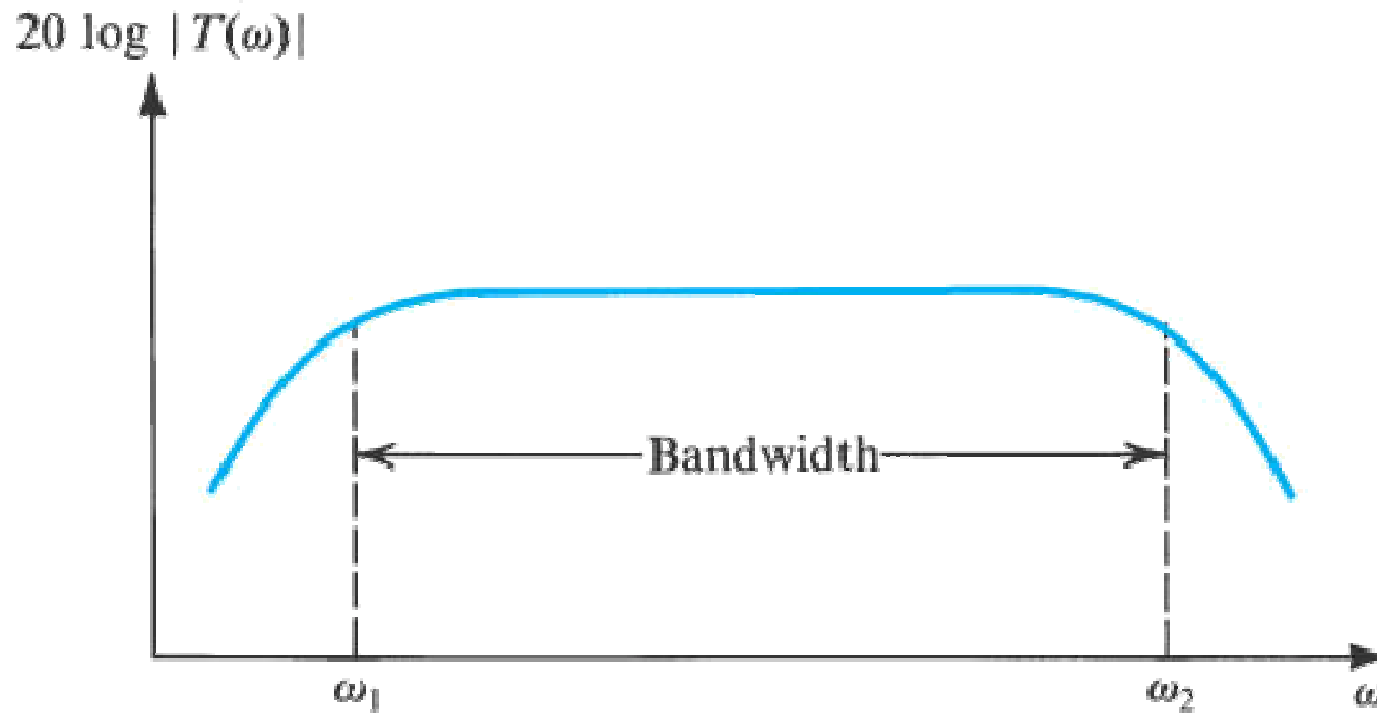

Πραγματικά μοντέλα γραμμικών ενισχυτών που περιλαμβάνουν στοιχεία χωρητικότητας C (κυρίως) και επαγωγής L , παρουσιάζουν διαφορετικό κέρδος v_o / v_i αλλά και μετατόπιση φάσης ϕ σε σήματα διαφορετικών συχνοτήτων ω .

Απόκριση συχνότητας ενισχυτή

- Ημιτονοειδές σήμα σε μιγαδική έκφραση: $v_i(j\omega) = V_i e^{j\omega t}$
- Σύνθετη (μιγαδική) αντίσταση χωρητικότητας: $1 / j\omega C$
Σύνθετη (μιγαδική) αντίσταση επαγωγής: $j\omega L$
- Συνάρτηση μεταφοράς: κέρδος $T(\omega) = v_o(j\omega) / v_i(j\omega)$ σε μιγαδικό ημιτονοειδές, ως συνάρτηση της συχνότητας ω
- Η $T(\omega)$ είναι μιγαδική συνάρτηση με πολική έκφραση:
$$T(\omega) = |T(\omega)| e^{j\varphi(\omega)}$$
- Σήμα εξόδου: $v_o = \text{Im}[|T(\omega)| e^{j\varphi(\omega)} V_i e^{j\omega t}]$
$$= \text{Im}[|T(\omega)| V_i e^{j(\omega t + \varphi(\omega))}] = |T(\omega)| V_i \sin(\omega t + \varphi(\omega))$$
- Απόκριση πλάτους ενισχυτή (σε dB): $20 \log |T(\omega)|$
Απόκριση φάσης ενισχυτή: $\varphi(\omega)$
(διαγράμματα Bode)

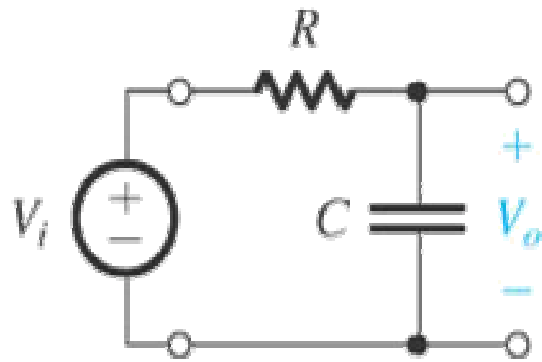
Εύρος ζώνης ενισχυτή

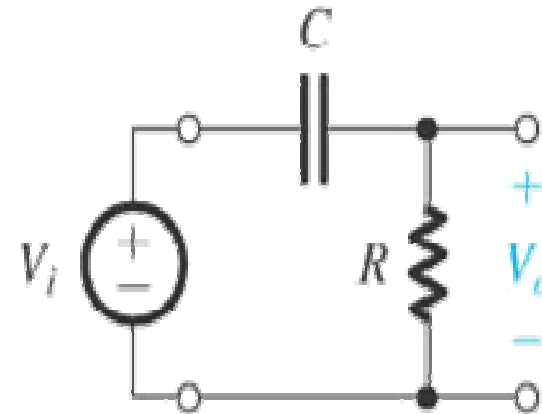
Περιοχή συχνοτήτων $[\omega_1, \omega_2]$ όπου η απόκριση πλάτους $20 \log |T(\omega)|$ της συνάρτησης μεταφοράς του ενισχυτή είναι σχεδόν σταθερή (με μέγιστη διακύμανση 3dB)

Δίκτυα μιας σταθεράς χρόνου

- Δίκτυα μιας σταθεράς χρόνου τ (single-time-constant ή STC): δίκτυα που αποτελούνται από - ή μπορούν να αναχθούν σε - μια αντίσταση και ένα στοιχείο χωρητικότητας ή επαγωγής
- Δίκτυο STC βαθυπερατού τύπου: $T(\omega) = K / (1 + j(\omega/\omega_0))$, $\omega_0 = 1/\tau$
- Δίκτυο STC υψιπερατού τύπου: $T(\omega) = K / (1 - j(\omega_0/\omega))$, $\omega_0 = 1/\tau$

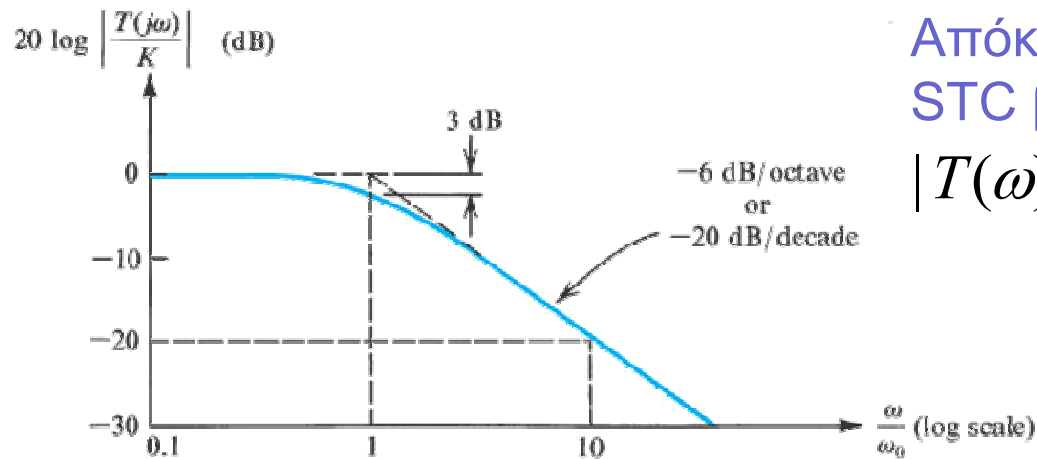

Παράδειγμα δικτύου STC
βαθυπερατού τύπου

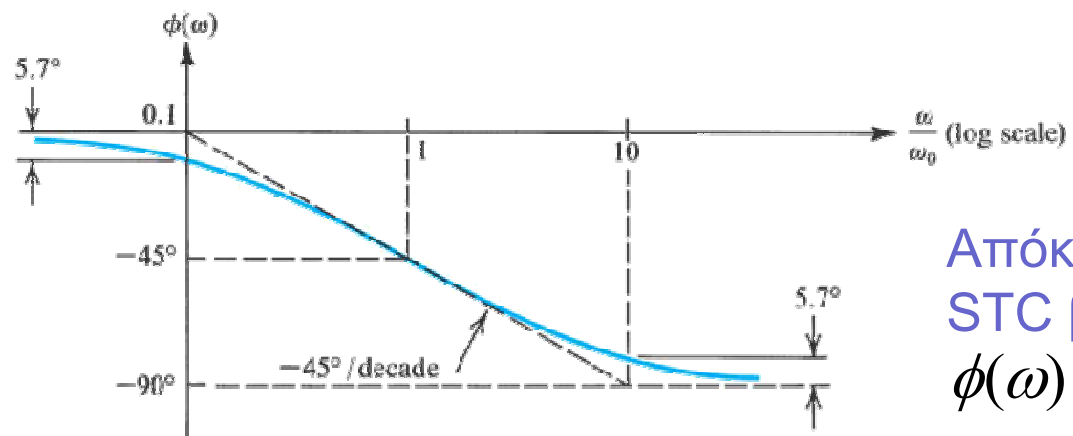
Παράδειγμα δικτύου STC
υψιπερατού τύπου

Δίκτυα μιας σταθεράς χρόνου

Απόκριση πλάτους δικτύου
STC βαθυπερατού τύπου

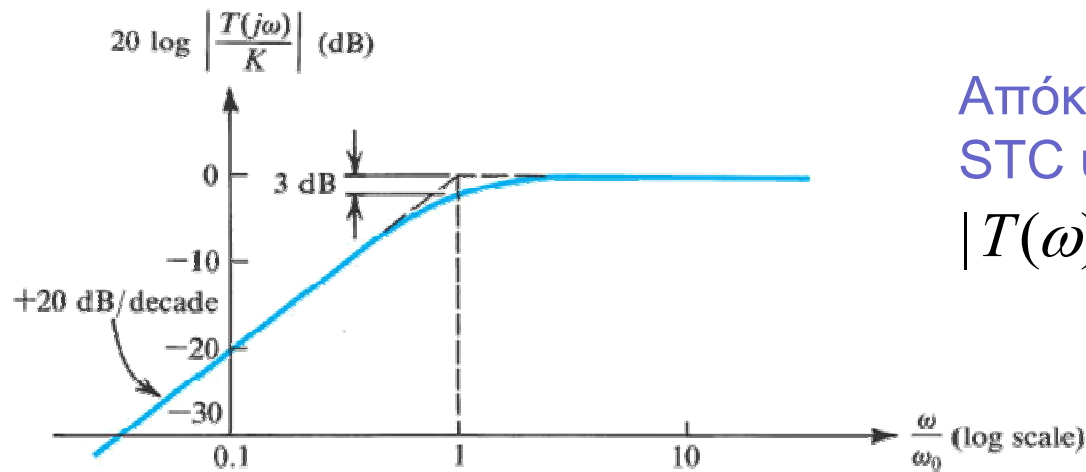
$$|T(\omega)| = |K| / \sqrt{1 + (\omega / \omega_0)^2}$$

Απόκριση φάσης δικτύου
STC βαθυπερατού τύπου

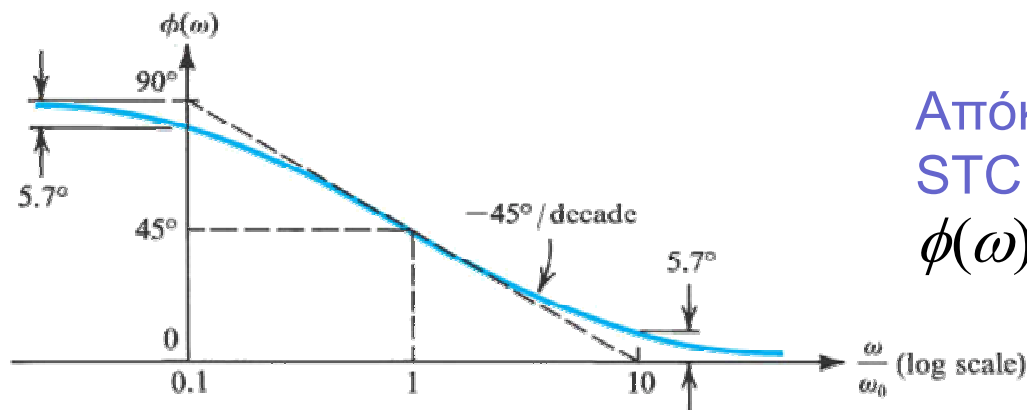
$$\phi(\omega) = -\tan^{-1}(\omega / \omega_0)$$

Δίκτυα μιας σταθεράς χρόνου

Απόκριση πλάτους δικτύου
STC υπιπερατού τύπου

$$|T(\omega)| = |K| / \sqrt{1 + (\omega_0 / \omega)^2}$$

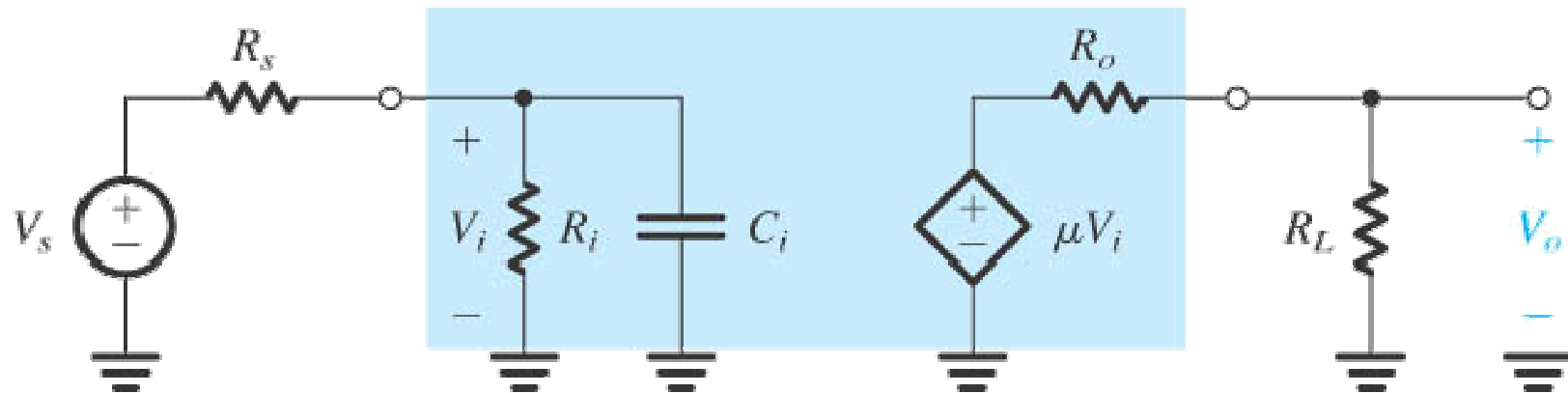

Απόκριση φάσης δικτύου
STC υπιπερατού τύπου

$$\phi(\omega) = \tan^{-1}(\omega_0 / \omega)$$

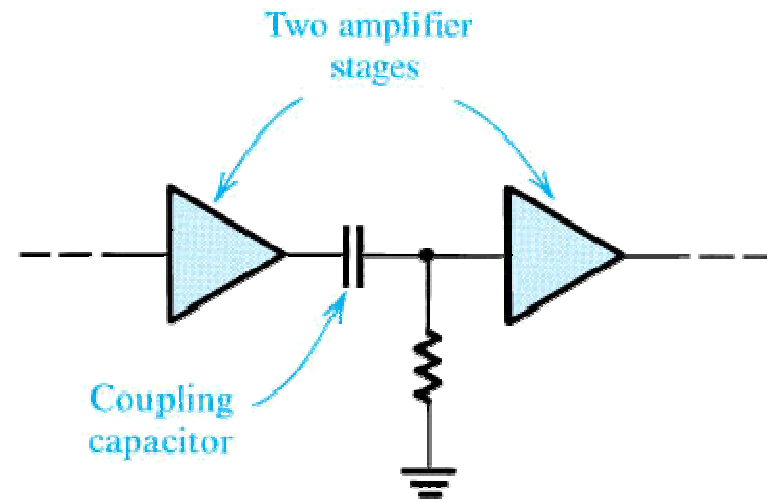
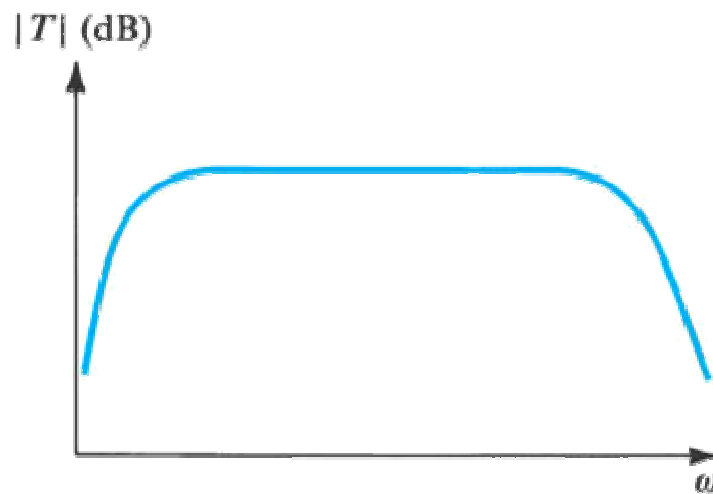

Παράδειγμα

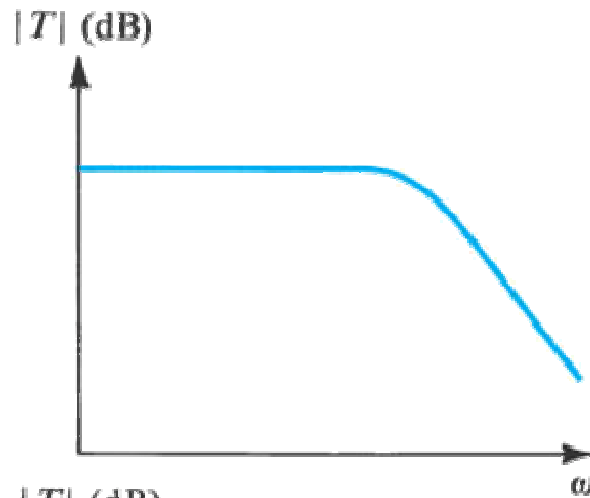
Ενισχυτής τάσης με χωρητικότητα εισόδου C_i . Να εκφραστεί το κέρδος τάσης v_o / v_s ως συνάρτηση της συχνότητας ω , να δοθούν τα διαγράμματα Bode πλάτους/φάσης, και να βρεθεί η συχνότητα ω_0 (μείωσης κέρδους κατά 3dB). Αν το κέρδος dc (για $\omega = 0$) είναι 40dB, να βρεθεί η συχνότητα 0dB (μοναδιαίου κέρδους). Να βρεθεί επίσης η έξοδος για ημιτονοειδείς εισόδους μοναδιαίου πλάτους και συχνοτήτων $\omega_0/10000$, $\omega_0/10$, ω_0 , $100\omega_0$.

Τυπικές αποκρίσεις συχνότητας

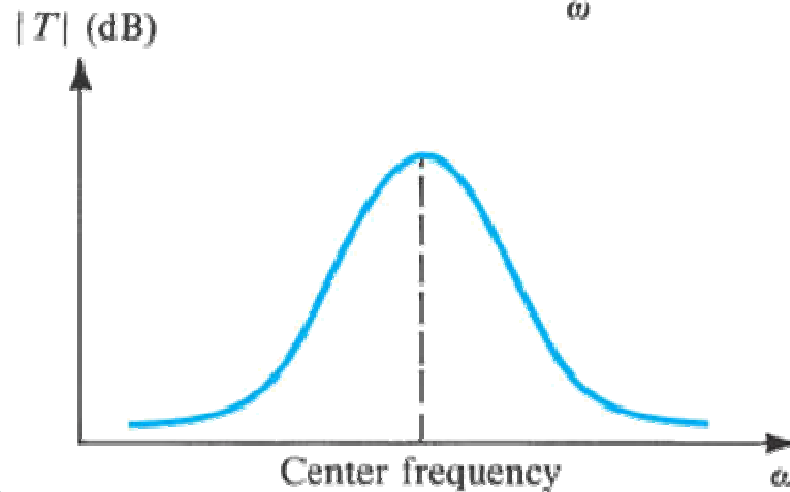

Ενισχυτής πολλών σταδίων χωρητικής σύζευξης ή ενισχυτής ac. Ταυτόχρονα βαθυπερατού τύπου (λόγω εσωτερικών χωρητικοτήτων) και υψιπερατού τύπου (λόγω χωρητικότητας σειράς μεταξύ σταδίων). Τυπική απόκριση ενισχυτή ακουστικών συχνοτήτων σε υλοποίηση διακριτών στοιχείων.

Τυπικές αποκρίσεις συχνότητας

Ενισχυτής απευθείας σύζευξης
ή ενισχυτής dc (βαθυπερατού τύπου).
Τυπική απόκριση ακουστικού ενισχυτή
σε ολοκληρωμένο κύκλωμα.

Συντονισμένος ενισχυτής.
Τυπική απόκριση ενισχυτή
επικοινωνιακού δέκτη (π.χ.
ραδιοφωνικού/τηλεοπτικού).